Katowice, dnia 10 maja 2022 r.

Ocena

rozprawy na stopień doktora w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu, dyscyplinie nauki o zdrowiu

mgr Katarzyny Sejbuk-Rozbickiej

pt. „Wytyczne i standardy postępowania medycznego jako narzędzia służące do podejmowania decyzji klinicznych zgodnych z EBM"

Evidence-based medicine (EBM) to angielski zwrot oznaczający korzystanie w postępowaniu klinicznym z wiarygodnych dowodów naukowych, dotyczących skuteczności i bezpieczeństwa terapii. W języku polskim pojęcie to jest określane nazwami: „medycyna oparta na faktach", „medycyna oparta na dowodach z badań naukowych", „medycyna wiarygodna", „praktyka medyczna oparta na wiarygodnych i aktualnych publikacjach", czy „krytyczna ewaluacja badań medycznych". Ponieważ jednak żadne z nich nie oddaje ściśle oryginalnego znaczenia, najczęściej używa się skrótu EBM. Według *British Medical Journal* z 2007 r. EBM stanowi jedną z dziesięciu najważniejszych innowacji w medycynie w ciągu ostatnich 150 lat i jest podstawą współczesnej sztuki lekarskiej. Wiedza na temat EBM ułatwia odróżnianie informacji bardziej od mniej wiarygodnych, wybór informacji przydatnych klinicznie (istotnych dla pacjentów), pozwala na zrozumiałe i proste przekazanie informacji pacjentom i sprzyja uniezależnieniu się lekarzy, pozwala lepiej oceniać ryzyko, zachęca do właściwego stosowania wybranych procedur, jak również pomaga lekarzowi i pacjentowi w podejmowaniu decyzji na podstawie faktów naukowych. Wykorzystanie EBM w praktyce klinicznej niewątpliwie zależy jednak od znajomości przez lekarzy wytycznych dotyczących postępowania diagnostyczno-terapeutycznego oraz postaw lekarzy wobec tych wytycznych.

Tak więc wybór przedmiotu badań mgr Katarzyny Sejbuk-Rozbickiej uważam za trafny i niezwykle cenny. Doktorantka skupia się na ocenie postrzegania przez aktywnych zawodowo lekarzy i lekarzy stażystów EBM oraz roli wytycznych klinicznych w codziennej praktyce klinicznej. Metodyka badawcza została opracowana, zaś uzyskane wyniki poddane analizie w uznanej jednostce Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, zaś zarówno promotor pracy - Pani dr hab. n. med. Ewie Bałkowiec-Iskra, jak i kierownik jednostki - Pani prof. dr hab. n.

med. Dagmara Mirowska-Guzel są uznanymi autorytetami naukowymi z zakresu farmakologii klinicznej i doświadczalnej w kraju i za granicą.

Przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska mgr Katarzyny Sejbuk-Rozbickiej liczy w całości 119 stron, obejmując poza tekstem głównym: 19 tabel oraz 30 wykresów powiązanych tematycznie z pracą, wykaz stosowanych skrótów, spis tabel i wykresów, streszczenie w języku polskim i angielskim, jak również załącznik, przedstawiający formularz ankiety. Bibliografia obejmuje 149 precyzyjnie dobrane pozycje piśmiennictwa. Rozprawa ma układ typowy i bardzo przejrzysty.

W zajmującym 27 stron *Wstępie* Autorka szczegółowo przestawia definicje i cele wytycznych postępowania klinicznego, zasady EBM i ich zastosowanie, zasady opracowania wytycznych w Polsce i wybranych krajach europejskich, zalety, wady i bariery w stosowaniu wytycznych praktyki klinicznej, a także wpływ wytycznych na praktykę kliniczną, z uwzględnieniem barier w ich wdrażaniu. W dużym stopniu wynikają one z braku świadomości wytycznych wśród pracowników medycznych, braku akceptacji części wytycznych, braku poczucia własnej skuteczności wśród lekarzy, inercji uprzedniej praktyki oraz barier ze strony pacjentów. Doktorantka omawia ponadto metody i narzędzia znajdujące zastosowanie w identyfikacji barier we wdrażaniu wytycznych oraz możliwe sposoby ich przezwyciężania. Rozdział został napisany przejrzyście i zwięźle, umożliwiając odniesienie w dalszej części pracy wyników badań własnych do współczesnego stanu wiedzy oraz na ich krytyczną dyskusję. Układ *Wstępu* sugestywnie prowadzi czytelnika do kolejnego rozdziału, uzasadniając celowość podjęcia badań będących przedmiotem pracy. Długość *Wstępu*, jego podział na podrozdziały, jak również język nie wzbudzają moich zastrzeżeń.

W oparciu o współczesny stan wiedzy Doktorantka w osobnym rozdziale stawia odważną hipotezę, iż lekarze stosujący zasady EBM w praktyce klinicznej znają aktualne wytyczne praktyki klinicznej, są świadomi ich znaczenia, potrafią je właściwie zastosować oraz zdefiniować aktualne bariery w stosowaniu wytycznych, jak również formułuje cel główny oraz cel drugoplanowy pracy. Oba cele są dobrze przemyślane, zaś każdy z nich ma charakter nowatorski, co potwierdza zasadność przeprowadzenia badań.

Rozdział *Materiał i metody badań*, przedstawiony na 5 stronach, nie budzi jakichkolwiek wątpliwości. Wybrana przez Doktorantkę metodyka badań jest

odpowiednia do uzyskania odpowiedzi na postawione cele pracy. Zastosowane testy statystyczne są poprawne.

Rozdział *Wyniki*, z uwzględnieniem danych zawartych w tabelach i wykresach, liczy 40 stron. Uzyskane wyniki zostały przedstawione w logicznej kolejności w sposób jasny i zrozumiały. Tabele i wykresy zostały umieszczone w pobliżu informacji tekstowych, do których się odnoszą, przy czym Autorka słusznie unika powielania w nich tych samym wyników co w tekście. Taka konstrukcja rozdziału stanowi znacznie ułatwienie w trakcie czytania rozprawy.

W zajmującym 9 stron rozdziale *Dyskusja* Doktorantka wykazuje umiejętność obiektywnej i krytycznej oceny uzyskanych wyników w odniesieniu do poprawnie dobranego i aktualnego piśmiennictwa. Na podkreślenie zasługuje dobra orientacja Autorki w zakresie zagadnień stanowiących tematykę pracy. Doktorantka unika spekulacji, a uzyskane wyniki upoważniają Autorkę do wysunięcia własnych koncepcji. Uważam za istotne przedstawienie ograniczeń zastosowanego protokołu badania. Dowodzi bowiem cennej w środowisku naukowym umiejętności autokrytycyzmu, gdyż prawie każdy, nawet poprawnie skonstruowany, projekt badawczy nie jest wolny od pewnych ograniczeń.

Na koniec Autorka przedstawia 10 jednoznacznie sformułowanych wniosków. Mają one w większości charakter nowatorski, co czyni pracę jeszcze bardziej interesującą i wartościową. W moim odczuciu najcenniejsze są wnioski: 5, 6 i 9.

Po zapoznaniu się z rozprawą doktorską mgr Katarzyny Sejbuk-Rozbickiej, mogę z całym przekonaniem stwierdzić, iż stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Dowodzi dużej samodzielności i sprawności Doktorantki w prowadzeniu badań, umiejętności wnikliwej interpretacji uzyskanych wyników oraz zdolności prawidłowego rozwiązania postawionego celu pracy. Jest również poprawnie przygotowana pod względem językowym i stylistycznym. Aktualność i nowatorstwo podjętej tematyki, właściwy dobór metod badawczych, poprawność pod względem technicznym i formalnym, rzetelne opracowanie wyników i wniosków, walory poznawcze oraz naukowe rozprawy, logika i spójność pracy oraz odpowiedni dobór piśmiennictwa powodują, iż po przetłumaczeniu na język angielski praca ma szansę na publikację w jednym z uznanych czasopism naukowych o zasięgu międzynarodowym i wysokim współczynniku oddziaływania *Impact Factor*.

Podejmując się obszernego opracowanie tematu, Autorka nie ustrzegła się jednak drobnych niedociągnięć.

(1) Większość ankietowanych lekarzy zamieszkiwała ośrodki wielkomiejskie. Zwraca uwagę stosunkowo niewielka reprezentacja lekarzy ze środowisk wiejskich i małomiasteczkowych. Zakładając gorszą dostępność tej populacji do wiarygodnych źródeł informacji medycznych, fakt ten może wpływać na uzyskane wyniki i tym samym na wnioski wynikające z przeprowadzonego badania.

(2) Cennym uzupełnieniem pracy byłoby dokonanie analizy uwzględniającej posiadaną (w przypadku młodszych lekarzy planowaną) specjalizację lekarską. Uzyskane w następstwie takiej analizy informacje mogłyby bowiem być pomocne we wdrożeniu wytycznych do praktyki klinicznej.

(3) Kwestia bariery językowej jest uwzględniona w ankiecie jako jedna z barier w postawach i postrzeganiu wytycznych przez lekarzy. Autorka nie oceniała jednak w pracy wpływu i stopnia znajomości języków obcych przez ankietowanych lekarzy. Część z wiarygodnych dowodów naukowych nie jest dostępna, przynajmniej w początkowym okresie po ich ukazaniu się, w języku polskim. Można więc założyć, że lekarze w Polsce słabiej znający język angielski mogą z pewnym opóźnieniem zmieniać swoje postępowania diagnostyczno-terapeutyczne. Ponadto wpływ na postępowanie lekarskie może (choć zapewne w mniejszym stopniu) zależeć od znajomości innych języków obcych. Stąd uwzględnienie proponowanego pytania dostarczyłoby dodatkowych informacji na temat roli znajomości języków obcych w podejmowaniu decyzji klinicznych zgodnych z EBM.

(4) Pomimo dużej staranności włożonej przez Doktorantkę w przygotowanie recenzowanej rozprawy dopatrzyłem się w niej nielicznych błędów językowych i typograficznych.

Chciałbym wyraźnie podkreślić, iż wszystkie powyższe uwagi w żadnym stopniu nie umniejszają wysokiej wartości merytorycznej przedstawionej mi do recenzji rozprawy doktorskiej, lecz stanowią jedynie propozycję do rozważenia przy przygotowaniu pracy do druku.

Biorąc pod uwagę całość rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Sejbuk-Rozbickiej stwierdzam, iż w pełni odpowiada ona warunkom stawianym rozprawom na stopień doktora, określonym w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie

sztuki [tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r., poz. 1789]. Stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Doktorantka wykazała się wiedzą teoretyczną w dyscyplinie oraz posiada umiejętność samodzielnego prowadzenia badań naukowych. W tym przekonaniu mam zaszczyt przedłożyć Wysokiej Radzie Dyscypliny Nauk o Zdrowiu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego w Warszawie wniosek o dopuszczenie mgr Katarzyny Sejbuk-Rozbickiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

prof. dr hab. n. med. Robert Krysiak

Robert Krysiak

PROFESOR NADZWYCZAJNY
Kliniki Chorób Wewnętrznych i Farmakologii Klinicznej
Katedry Farmakologii
Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach

prof. dr hab. n. med. Robert Krysiak

Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach
Klinika Chorób Wewnętrznych
i Farmakologii Klinicznej
Katedry Farmakologii
40-752 Katowice, Medyków 18